

Birštono versmės

www.sb.lt
ŠIAULIŲ BANKAS
 Galimybių kreditas litais iki 5 metų,
 palūkanos nuo 9,5 iki 10,5 proc.
 Jaunimo g. 3, Birštonas, tel.: (8 319) 67 022, 67 023

S.Moravskio laikų parką su dabartiniu sieja alėja ir jurginai

Devintą kartą į gydytojo ir rašytojo Stanislovo Moravskio (1802–1853) skaitymus kamerinėje Jundeliškių kaimo aplinkoje buvo susirinkę mūsų krašto praeičiai neabejingi intelektualai, istorijos ir literatūros mylėtojai, kurie susirūpinę Ustronės dvaro išsaugojimu, puoselėja buvusio jo savininko atminimą, populiariai jo kūrybą.

Nors S.Moravskis mirė būdamas vos 51 metų, jo gyvenimo ir meilės peripetijos, gydytojo praktika, filantropiška veikla, literatūrinis palikimas, sukaupta istorinė medžiaga šių dienų tyrinėtojams yra neišsenkantis šaltinis, tradiciniams skaitymams kasmet pasiūlant naują temą. Šiųmetė tema „Ustronės dvaro parkas: koks buvo, koks dabar yra ir koks galėtų būti“ ne mažiau intriguojanti, juolab kad ją gvildeno nuolatinės pranešėjos, S. Moravskio kūrybos tyrėjos hum. m. dr. Reda Griškaitė ir jos kolegė hum. m. dr. Zita Medišauskienė, savo svarią nuomonę išsakė architektūros istorikas VDU prof. hab.dr. Vytautas Levandauskas.

Šiandien važiuojant per Lietuvą iš tolo akį traukia laukuose vieniši rykantys ar miestelių centruose šešėlių metantys senų medžių guotai, ženklintys kažkada čia buvusias dvarvietes. Medžiai, kuriais buvo apšodinti Lietuvos dvarai ir dvarėliai, pragyveno ir mūro pastatus, ir jų šeimininkus ar sodininkus, neretai per kelis dešimtmečius taip ir nesulaukusius negreit atsiperkančio savo darbo rezultatų. Renginį pradėjusi hum. m. dr. Zita Medišauskienė perskaitė 19 a. rašytojo ir leidėjo Kazimiero Buinickio apsakos „Sena pana“ ištrauką, iš kurios klausytojai susidarė įspūdį apie to meto dvarų aplinką, jos zonų išplanavimą ir apželdinimą. Kaip iš jos aiškėja, medžiai, krūmai, sodas, pasivaikščiavimo takai, gėlynai ir lysvės buvo neatsiejama turtingesnių dvarų parkų dalis. Be maž ne vienas parkas neapsiėjo be tankios, ūksmingos, skliautuotos liepų alėjos, pro kurios lapiją neprasisverkėdavo saulės spinduliai, todėl karštomis vasaromis ji tapdavo malonių pasivaikščiavimo vieta. Ši alėja paprastai atskirdavo parką nuo vaismedžių sodo, oranžerijos, inspektų ir šiltnamio, kuriuose pagal to meto madą tvarkydavosi dvarų savininkai ar jų pasamdyti sodininkai. Iki šiol išlikusios kai kurios parko detalės perša mintį, kad tokia pat paprasta, neprabangi buvo ir Ustronės dvaro žalioji aplinka.

Anot prof. hab.dr. Vytauto Levandausko, nedaug yra duomenų apie Lietuvoje vyravusius Renesanso epochos sodus ir barokinius prancūziško stiliaus parkus, kuriems buvo būdingas tikslus planavimas, augalų karpymas geometrinėmis figūromis, fontanai, vandens kaskados, įmantrūs laiptai ir kiti elementai.

Iš XIX a. iki mūsų dienų Lietuvoje išlikę parkai yra labiau peizažiniai. V.Levandausko teigimu, juose medžiai ir krūmai buvo tarsi atsitiktinai sodinami po vieną arba grupėmis, siekiant išdėstyti juos kuo natūraliau, neužgožiant pagrindinio dvaro pastato, atveriant vaizdą į laukuose besiganančias karves. Pagrindines tiesias alėjas karto vingiuoti, pasivaikščiojimui skirti takai. Prie jų buvo sodinami įvairių medžių ir krūmų deriniai. Buvo stengiamasi išsaugoti pačios gamtos suformuotus vandens telkinius ir upelius. Peizažinis klasikinis stilius išlaikytas ir Jundeliškių parke.

Prieš renginį su žmona menotyrininke Regina pasižvalgęs Jundeliškių parke, prof. V.Levandauskas pastebėjo, kad jame gražiai persipina geometrinis planavimas

ir laisvasis stilius. Jį labai sužavėjo išlikusi, į aukštą Verknės krantą atsirėmusi, tačiau aukšta žole prižėlusi, išvartų užgriozdinta šimtametė liepų alėja. Labai subtiliai, neįžeisdamas vietos gyventojų, svečias užsiminė, kad, jei tik atsirastų entuziazmo, tokią unikalią parko puošmeną būtų galima atgaivinti renginiams, pritaikyti bendravimui, užmegzti ryšius su aplinka. „Na, galima būtų parke dar vieną kitą fazoną ar danielių paleisti...“ – įsisvaajo profesorius. Šiuos žodžius susirinkusieji palydėjo juoku ir plojimais.

Hum. m. dr. Reda Griškaitė savo pranešimu klausytojus sugrąžino į to meto Ustronę, kurioje gyveno plataus išsilavinimo, didelės kultūros dvarininkas Stanislovas Moravskis. Kaip jis tvarkėsi su tėvo palikimu, kaip puoselėjo dvaro aplinką, kokiais augalais ir gėlėmis ją puošė, galima spręsti iš jo paties memuarų, susirašinėjimo. Jundeliškių parke ir šiandien randama 24 svetimžemiai augalai, vieni iš jų – raudonieji ir pelkiniai ažuolai, įvairūs riešutmedžiai: graikiniai, mandžiūriniai, pilkieji.

Papildomų žinių apie tuo metu augintus želdinius ir gėles suteikia 19 a. Lietuvos dvarų inventoriaus aprašymai, garsaus Vilniaus sodininko ir daržininko Juozapo Strumylos išleista knyga „Šiaurės sodai“. Pastarasis Vilniuje, prie Rūdininkų vartų, įveisė moksliskai tvarkomą sodą. Su juo artimai pažįstamas S.Moravskis rėmė jo propaguojamą sodų kultūrą, natūralaus peizažo privalumus, harmonijos su aplinka idėjas. Ustronės dvaro parkas neturėjo aiškios erdvinės struktūros, jo erdvės, Verknė, natūralus miškas, alėja, gėlių klombos S.Moravskiui buvo ta vieta, kur jis, pasirinkęs visuomeninio gyvenimo nuošalę, galėdavo filosofuoti, medituoti, kitaip tariant, „kalbėtis su savo siela“. Toks gyvenimo kredo buvo išrašytas virš jo gyvenamojo namo prieangio ir turėjo jėgos bei galios.

Atsiribojimas ir vienatvė S.Moravskiui leido atsidėti aistringam pomėgiui – gėlių auginimui. Jų sėklomis ir daigais jis pasidalindavo ir su kitais, netgi savo valstiečiais. Sprigė, snaputis, kvapusis pelėžirnis, nasturtė, tulpės, gvazdikai, petunijos, fuksijos, verbenos, pelargonijos, – šias gėles S.Moravskis įvardino, kaip auginamas mūsų krašte. Tačiau iš visų gėlių jam labiausiai patiko jurginai, kuriuos jis įsivežė iš Peterburgo, ėmė auginti ir dauginti. Išvertus iš italų kalbos, jurginas reiškia nepastovumą, laikinumą, taigi ši gėlė tam tikra prasme atspindėjo S.Moravskio vidinę būseną ir nuotaikas. Apie aistrą šiai gėlei ir su šiuo pomėgiu susijusius juokingus atsitikimus ar gėlininkystės nesėkmes sužinojome iš S.Moravskio laišku savo bičiuliui E.Malevskienei.

R.Griškaitės teigimu, nėra žinoma, kaip jurginai – lysvėmis ar klombose – buvo auginami Ustronėje. Sakoma, kad S.Moravskis auginė tokias jurginų rūšis, kokių dar neturėjo garsusis J.Strumyla. Viena svarbu, kad S.Moravskio įtakoje 1838–1846 m. jurginai išplito po visą Nemuno kraštą.

Vietinių gyventojų sodinami ir prižiūrimi jurginai ir šiandien žydi didžiojoje klomboje priešais S.Moravskio gyvenamąjį namą. Prieš keletą metų vilnietis kompozitorius

Tradicinė renginio dalyvių nuotrauka prie išlikusio S.Moravskio gyvenamojo namo.

Skaitymų metu. Pirmoje eilėje – renginio organizatoriai ir svečiai.

Nuotaikingą koncertą dovanojo kamerinis ansamblis „Duo Strimaitis“.

Prof. hab.m.dr. V.Levandauskas su įdomumu apžiūrėjo Jundeliškių parką, kurį jis priskiria prie 19 a. populiarių laisvo stiliaus peizažinių parkų.

Birštono savivaldybės merės N.Dirginčienės padėka nuolatinėms pranešėjoms, S.Moravskio gyvenimo ir kūrybos tyrinėtojoms – Istorijos instituto bendradarbėms Redai Griškaitei ir Zitai Medišauskienei.

Birštono bibliotekos direktorė Alina Jaskūnienė (nuotraukoje su Makačinais) ir jos vadovaujamas kolektyvas kasmet įdeda nemažai organizacinių pastangų, kad skaitymai vyktų sklandžiai ir įdomiai, kad jie pritrauktų žmonių iš įvairių šalies vietovių.

Vietinė Jundeliškių gyventoja, dėkodama už gražų renginį, pačios sukomponuotomis lauko gėlių puokštelėmis apdovanojo ir organizatorius, ir muzikantus.

Autorės nuotraukos

Teisutis Makačinas su žmona gyventojams padovanojo kelias dėzes Vilniaus krašte auginamų jurginų, o šiemet atvykusį į skaitymus jį pasitiko gėlynas, pajavairintas ir vietinių darželių jurginų veislėmis. S.Moravskio skaitymai tradiciškai buvo susiladyti profesionaliai,

jautriai ir šiltai atliekama įvairių stilių muzika, kurią klausytojams skyrė kamerinis ansamblis „Duo Strimaitis“ – smuikininkas Aidas ir pianistė Eglė. Renginyje dalyvavusi Birštono savivaldybės merė N.Dirginčienė pareiškė padėkas visiems prieš šio renginio prisidėjusiems ir

puoselėjantiems S.Moravskio atminimą žmonėms. Šį renginį su-telktomis jėgomis organizavo Birštono viešoji biblioteka, Lietuvos istorijos institutas, Nemuno kilpų regioninio parko direkcija, „Gyvenimo“ redakcija.

Dalė Lazauskienė